

Управління культури і туризму
Харківської обласної державної адміністрації

КЗ «Обласний організаційно-методичний
центр культури і мистецтва»

ВИТИНКА

Методичні рекомендації
з декоративно-прикладного мистецтва

м. Харків
2016 р.

Управління культури і туризму
Харківської обласної державної адміністрації

КЗ «Обласний організаційно-методичний
центр культури і мистецтва»

ВИТИНАНКА

Методичні рекомендації
з декоративно-прикладного мистецтва

Витинанка. Методичні рекомендації з декоративно-прикладного мистецтва. Харків, 2016 р., 57 с.

Автори:

Шегда Ірина, майстер витинанки, член Національної Спілки майстрів народного мистецтва України, майстер народного мистецтва

Бондарчук Олена, провідний методист відділу дослідження та відродження декоративно-ужиткового мистецтва та виставкової діяльності КЗ «ООМЦКМ»

Семикопенко Ірина, зав. організаційно-аналітичного відділу КЗ «ООМЦКМ»

Відповідальна за випуск – Булаєнко Олена, зав. відділом дослідження та відродження декоративно-ужиткового мистецтва й виставкової діяльності КЗ «ООМЦКМ»

Кравченко Максим, художник-конструктор (дизайнер) інформаційно - видавничого відділу КЗ «ООМЦКМ»

Обкладинка: А. Куліш «Дерево життя»

м. Харків
2016 р.

Вступ.....	4
Про історію витинання в Україні.....	5
Про витинання на Харківщині.....	12
Петріченко О.М.....	12
Куліш А.М.....	18
Трубінова О. Ю.....	23
У кого навчитись витинанню на Харківщині.....	28
Харківські виставки та конкурси з номінацією «Витинанка».....	29
Харківські майстри витинання.....	30
Майстер-клас з витинання разом з Іриною Шегда.....	41
Додатки	
Витинанка « Дерево життя».....	50
План - конспект заняття гуртка «Образотворче мистецтво», підготовлений керівником Трубіною О.Ю.....	51
Зразки витинанок «Дерево життя», вихованців гуртка «Образотворче мистецтво».....	54
Джерела інформації.....	57

ВСТУП

Шановний читач! Якщо зараз в Ваших долонях це видання – значить у Вашому серці вже проросло зернятко поваги та любові до декоративно-прикладного мистецтва України. І ми раді, що зацікавленість викликало саме витинання – як один із його видів, бо на цих сторінках надаємо матеріали, невідомі навіть вузькому колу спеціалістів, що свідчить про неоціненний вклад митців Харківщини у відродження цього мистецтва не тільки на Сході України, а і взагалі.

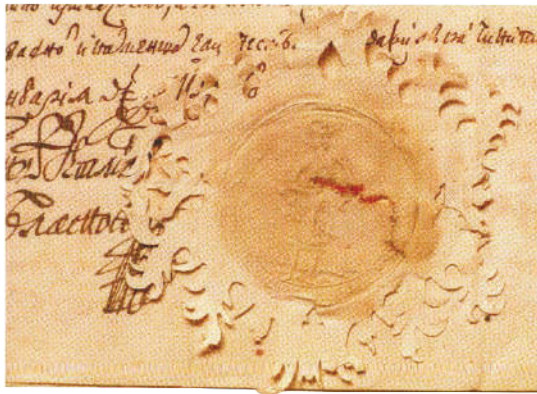
Витинання, як вид народного мистецтва, виникло тоді, коли папір на наших теренах став доступним широким верствам населення. З'явившись понад 200 років, переживши розквіт та занепад, сьогодні це мистецтво відроджується. Витинанки успішно використовуються у поліграфічній продукції, театральном-декоративному мистецтві, в оформленні сучасних інтер'єрів та в інших сферах. Краса витинанок, яка виявляється в ритмі, симетрії та надзвичайній вишуканості ажурного мережива, позитивно впливає на почуття людей, і тому це оригінальне мистецтво набирає все більше прихильників.

Пропонуємо й Вам, шановний читач, залучитися до витинання та разом з майстром цієї справи, членом Національної Спілки майстрів народного мистецтва України Іриною Шегда створити свою композицію за мотивом «Дерево життя».

Від усього серця бажаємо Вам успіху, творчої радості та натхнення!

Про історію витинання в Україні

Вирізування з паперу прийшло на терени України, так як і усієї Європи, наприкінці XV - початку XVI ст., але у той час і протягом декількох століть ще не мало рис народного мистецтва. З початку воно використовувалось для створення декоративних паперових підкладів під воскові та сургучеві печатки на документах тих часів – так звані «кустодії».

Кустодії. XVIII ст.

Потім це стало скоріше елітарним мистецтвом силуету при дворах вельмож і знаті.

Ф.М. Толстий . 1810-ті р.р. Гибель Понятовського

Лише на початку XIX сторіччя, коли папір став доступнішим різним верствам населення, паперові візерунки приходять у сільський побут: з початку на заміну деяким елементам хатнього розпису (як більш легкий засіб оздоблювання), а надалі, як самостійні прикраси замість в'язаних серветок на полицях, настінних ковдріків-картин та навіть вишитих рушників.

Витинанка. 1938р. Поділля.

Витинанка зі збірки Б. Заклинського. Кін. XIX-XX ст. с. Стригінці, Івано-Франківська обл. Серія «Хрестики».

«Білі стіни сільської хати прикрашають залюбки паперовими витинанками. Довкруги образів, вікон, під намисником, здовж сволюка наклеюють взори із дрібних паперових витинанок, що - ніби вишивка на білій сорочці - стеляться на білій стіні.» [3]

Обкладинка журналу «Нова хата»
Львів, -1929.-№10.

Ілюстрації до статті
«Витинанки»
І.Гургула.

Цікаво додати, що «технікою своєю витинанки сягають давніх часів. Витинання, а краще вирізування ножиком орнаменту - це один із давніх загально вживаних способів прикрашання. Він і сьогодні живе побіч паперових витинанок у прикрасах шкіряних предметів - кожухи, пояси, торби...; дерев'яних - забавки, ложки, хрести...; металевих - окуття, клямри...» [3] Тому не дивно, що з часом, поширюючись функціонально та територіально по всій Україні, витинання вбирає в себе ту знакову систему, що мали інші, раніш виниклі, види оберегового оздоблення побуту українців, і лише після цього набуває статусу народного мистецтва.

Нажаль сам характер мистецтва витинанок не сприяв збереженню творів: «...От вона намазувала (гусячим пером) клеєм з муки і ліпила на стіну, комин, сволок так, що потім трудно було відшкребти. Ото й я так робила, не думаючи про те, що доля поведе їх (витинанки) у світ широкий.» [1] Кожен раз при побіленні хати

старі паперові прикраси знімалися і викидалися, на їх місці виклеювались нові. Робилося це переважно навесні перед Великоднем, коли селяни прибирали та поновлювали хатне вбрання. А вважаючи на те, що витинанки ще не привернули до себе увагу суспільства як витвори мистецтва, то ми майже не маємо зразків того часу. Лише невеликі фрази з літературної спадщини можуть перенести нашу увагу до домівок, наприклад, мешканців Харківщини XIX ст. та зрозуміти їх красу: «Усі позаквітчувані всякими квітами: коли улітку - то справжніми, на зиму - то робленими з шпалерів; а перед образами висіли на шовковинках голуби, зроблені теж з шпалерів.» [4]

Технічна доступність роботи з папером будь коли (чи то взимку, навесні, влітку чи восени) дала змогу творити хатні прикраси до будь-якого календарного свята протягом року. Тому на релігійні та родинні свята деякі господині до загальних прикрас - «квітів», «розет», «ромбів», «Дерев» та «стрічок» - додавали ще й святкові. Так, на Різдво і Великдень витинали янголів, церкви або цілі композиції на відповідні теми. До весілля ж вирізували особливе «Дерево життя» або «вазон» з парою голубів, які символізували закоханих молодих. Слід зауважити, що тема «Дерева життя» зайняла таке ж поважне місце у витинанні, як і у хатньому розписі і «Дерева» з'явилися не тільки на пічці, а й на вікнах, на шпалерних рушниках, на фіранках.

Так в одній хаті на паперових прикрасах можна було вивчити всі пластичні прийоми і форми витинанок:

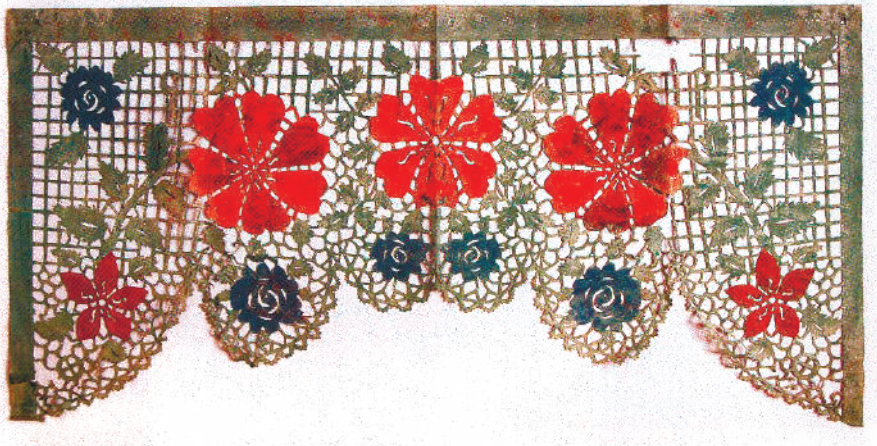
П. Липчук «Крендель», 120x340, 1986р.

«Вазон». Одноосьове складання, так звані «близнюки»

«Сніжинка». Центральне або радіально-осьове складання.

«Фіранка». Багатоосьове складання "гармошкою"

Все це розмаїття досягалося лише завдяки складанню одного листа паперу у багато разів так, що у розгорнутому вигляді кожний з вирізуваних елементів мав декілька повторень. Таке витинання з одного листа було поширене майже по всій території тогочасної України. І хоча прикраси в такий спосіб виходять однокольорові, та саме на основі кількості осей складання та їх розташування будується в цих витворах ритмічність зображення. Його дзеркальність несе певну загадковість, втаємниченість і казковість. Автор, складаючи папір вдвоє чи в декілька разів, сам не завжди до кінця передбачає, що він отримає після витинання, він «...творить експромтом. Ось зупиняється на мить, іскорка - у немолодих очах, легка посмішка, і знову сміливі розрізи - знахідка є!»[5]

В. Васильєва «КУБЧИКИ», 145x240, 1981р.

Цей момент непередбачуваності дає творові легкість, невимушеність, якусь недомовленість і цим зачаровує глядача.

Наприкінці XIX ст. - початку XX ст. витинанками, як видом мистецтва, зацікавились етнографи, мистецтвознавці та художники. Розпочалися полеміка в пресі, наукові дослідження, збір матеріалу.

Постало питання про визнання витинанок як окремого виду мистецтва, з'явилися колекціонери та виник сам термін «витинанка». Зібраний матеріал почали виставляти на сільськогосподарських виставках поруч з гончарством, килимарством, вишивкою. Відомими колекціонерами того часу були: Б. Заклинський, С. Левицький та інші. Їхні колекції зберігаються у Львівському Музеї етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України.

Витинанка зі збірки С. Левицького 1887 р. с. с. Стриганці та Довге. Івано-Франківська обл.

Витинанка зі збірки Б. Заклинського. Кін. XIX-поч. XX ст. Івано-Франківська обл. Серія «Хрестики»

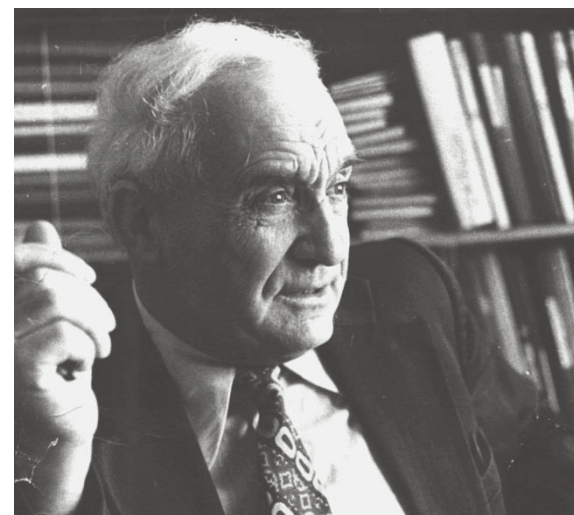
На жаль, історичні події першої половини XX ст. (революції та світові війни) на теренах України не залишили цьому процесу шансу на розвиток, а подальший прогрес частково витіснив хатні витинанки (і не тільки їх, а й домоткані рушники, підвіконня, рядна, килими) з побуту українців, замінивши їх промисловими барвистими тканинами, килимами та різними прикрасами. Паперові візерунки залишились хіба що на новорічні свята – як сніжинки і прикраси на ялинку та на вікна. На щастя залишились творці, що не

кинули витинати з паперу в угоду часу та прогресу. Саме завдяки їх старанням й зусиллям декількох колекціонерів ми маємо нагоду нині познайомитись з цим мистецтвом та займатися їм.

Про витинання на Харківщині

Цей розділ можна було б назвати «Три стовпи слобожанського витинання».

І справді, змістом життя трьох людей, про яких йдеться далі, стало пробудження інтересу та залучення всіх бажаючих до мистецтва української народної витинанки.

***Петриченко Олексій Максимович
(1911-1996 р.р.)***

Не багатьом відомо, що майже першою людиною, яка у середині XX сторіччя підняла нову хвилю зацікавленості мистецтвом витинання з паперу став наш славетний земляк Олексій Максимович Петриченко – доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки та техніки України.

Він народився на Дніпропетровщині. В 1944 році, у віці 33 років приїхав до Харкова вже сталим майстром своєї справи, призначений на посаду заступника начальника сталелитвевого цеху заводу № 75 (зараз Державне підприємство «Завод імені В.О. Малишева»). В 1948 році перейшов на викладацьку роботу до Харківського автодорожнього інституту, де з 1951 року на 38 років очолив кафедру технології металів.

Саме тут він став широко відомим як вчений в галузі теорії та практиці литтєвого виробництва та матеріалознавства завдяки численним працям по кокільному литтю, термостійкості литтєвих форм, покращенню технології лиття та якості відливок з високоміцного чавуну, що були видані в Англії, Німеччині, Китаї, Румунії, Японії, Польщі, Югославії, Швейцарії та Індії.

Великим захопленням Олексія Петриченка була історія лиття. На основі співпраці з археологами над вивченням давніх відливок, рукописів, музейних експонатів їм відновлено унікальні технології та розкриті таємниці отримання дуже складних відливок, що були виготовлені в давнину у різних країнах. Як результат на світ з'явилися найцікавіші теоретичні праці: «Лиття скуфії» та «Давні відливки Китаю». «Книга про лиття» взагалі стала поемою на честь професії литтєвара, а працю «Відлиті гроші» із захопленням вивчають також історики, археологи та нумізмати.

Але до чого ж тут витинання?

Все вище сказане наведене лише для того, щоб зрозуміти масштаб особистості цієї людини та принципи, з якими Олексій Петриченко підходив до обраної справи.

Тому не дивно, що перебуваючи в 1955-57 рр. в Китаї в якості наукового радника ректора Пекінського інституту чорної металургії та вивчаючи сучасне литтєве виробництво тієї країни, а також все, що пов'язане з національною особливістю її мешканців, Олексій Петриченко захопився мистецтвом «чуань хуа» (віконні квіти). Ця техніка вразила його своєю ювелірною витонченістю, багатством й різноманітністю композицій та тематики, художнім рівнем та технікою виконання. Глибоко вивчивши це мистецтво,

його походження, стилі окремих провінцій, характерні риси виконання багатьох майстрів-вирізалників, починаючи колекціонер Петриченко став збирати та систематизувати паперові вирізки.

Повернувшись додому та бажаючи ознайомити своїх співвітчизників з неймовірною майстерністю китайських творців, професор започаткував «домашні просмотри», виступав з лекціями та показами зразків своєї колекції.[6]. Але згодом увагу Олексія Петриченко привернув той факт, що споріднені види мистецтва, хоч і значно молодші, існують як в Україні, так і в багатьох інших країнах світу. І почалась кропітка робота. «На протязі багатьох років Олексій Максимович розшукував у газетах та журналах відомості про ентузіастів цього... мистецтва, зав'язував переписку, знайомився особисто. Так поступово народилася найбагатша збірка робіт самобутніх художників. Потім виникла ідея організувати першу в країні виставку паперових малюнків. Домашня колекція, яку досі могли бачити тільки товариші по роботі та сусіди, отримала вільний доступ для тисяч харків'ян. Тут були представлені твори народних майстрів Російської Федерації, України, Білорусі, Литви та Вірменії».[7]

Доречі, Всесоюзна виставка «Художні витинання з паперу та їх прикладні можливості» відбулася у Харкові у 1976 році. Вона мала грандіозний успіх. Колекцією зацікавились не тільки шанувальники цього мистецтва, а й архітектори, дизайнери, керамісти, як у нас, так і за кордоном. Ось що писав сам Олексій Петриченко про практичне використання паперових витворів: «Вишивальниці на вигадування сюжету витрачають іноді місяці, а палітра майстрів витинання настільки багата, декоративні мотиви, що вони можуть запропонувати, настільки різноманітні, що не звертатися до їх досвіду просто неможливо. Архітектори теж знайдуть витинанкам доречне застосування. Відлиті з металу, вони б змогли прикрасити станції метрополітену, інтер'єри приміщень, підземні переходи, фасади домів нових мікрорайонів.»[7] Сам Олексій Петриченко також зумів підкорити колекцію паперових

витинанок справі свого життя. У 1979 році він розробив «Проект литих декоративних решіток за мотивами художніх витинанок» для електропобутових камінів та відлив з бронзи декілька ажурних композицій за роботами українських майстрів.

На першій міжнародній виставці «Паперові вирізки світу – 89», що відбулася у м. Вільнюсі, колекцію Олексія Петриченка було нагороджено спеціальним дипломом та призом. За понад 50 років існування про неї написано сотні статей, її неодноразово демонстрували по телебаченню у Харкові, Ризі, Москві та інших містах. На основі цієї колекції проведено велику кількість виставок різного рівня. В колекції зібрано понад 2000 китайських вирізок та біля 3000 робіт майстрів з України, Білорусі, Польщі, Росії, Вірменії, Литви, та навіть В'єтнаму та Мексики. На цей час вона була і залишається самою масштабною та багато чисельною колекцією художніх витворів з паперу у всьому світі.

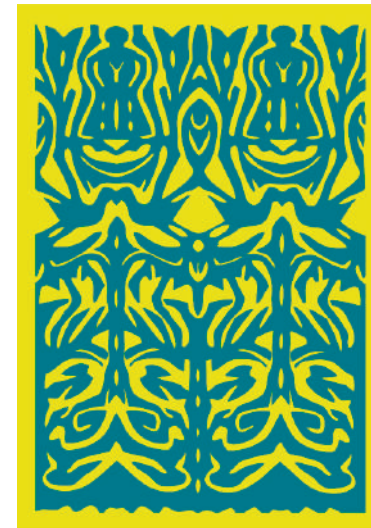
Після смерті Олексія Петриченка його колекцію успадкувала донька Ася Петриченко, яка зараз проживає у Домодедівському окрузі Росії. Частину колекції батька в 2005 році вона передала Домодедівському історико-художньому музею, де працює науковим співробітником та зберігачем колекції художніх вирізок з паперу майстрів різних країн. Ася Петриченко започаткувала у 2006 році «Міжнародний симпозіум з мистецтва вирізування з паперу». Доречи, у червні 2016 р. у білоруському м. Молодечно пройшов вже шостий такий симпозіум.

Ось що пише Ася Петриченко про колекцію батька: «Унікальність зібрання не тільки й не стільки в великій кількості примірників, скільки у самому складі колекції, що дотримує зразки всіх сучасних типів та різновидів вирізок, твори вирізальників різних шкіл та напрямків. Це дозволяє у рамках однієї колекції дослідити розвиток мистецтва вирізування та порівняти його прийоми, притаманні різним країнам».[9]

І ще: «Завдяки особистим прихильностям О.М. Петриченка велику частину його колекції займають орнаментальні та декоративні сюжетно-предметні групи, що найбільш притаманні

Східній Європі. Їх ще іменують народними витинанками, бо вони не тільки створені народними майстрами, а й несуть в собі чіткі національні риси. На відмінність від силуету, в народних витинанках не існує ніякого обмеження, в них розкривається невичерпана фантазія народних митців.

Мотиви визорів з паперу склалися під впливом та у тісному зв'язку з іншими видами художньої творчості. Народні майстри зазвичай освоюють різні ремесла, тому вільно переносять визори та їх елементи з одного виду мистецтва до іншого. Єдність орнаментальної системи має витoki скоріш за все з єдиного в минулому джерела узорів - знаків-символів, знаків-оберегів, що нажаль, не донесли до нашого часу свого первинного призначення та змісту, натомість збереглись як окреслений національний штрих-код». [7]

Роботи О. Салюка

Роботи В. Васильєвої (1900-1985р.р.)

*Роботи
М. Руденко
(1915-2003р.р.)*

***Андрій Микитович Куліш
(1935 р.н)***

Другою людиною, яка на Харківщині пізніше ніж колекціонер Олексій Петриченко зацікавилась витинанкою, став Андрій Микитович Куліш. Але його інтерес полягав не в колекціюванні, а у створенні витинанок.

Доля упорядила так, що ці дві талановиті людини зустрілися та спілкувалися між собою. Олексій Петриченко відвідав першу персональну виставку Андрія Куліша, що відбулася у 1992 р. у Харківському Літературному музеї. Він написав відгук, визнавши майстерність, неповторний талант витинкаря та відібрав декілька робіт майстра до своєї колекції.

Андрій Куліш захопився витинанкою вже у зрілому віці. Ось що писав журналіст Н. Чернов у статті «Витинанки Андрія Куліша»: «Наприкінці 60-х років слобожанин Андрій Куліш спробував «малювати ножицями», тобто вирізати з паперу візерунки й робити з них картини. Тепер він один з найкращих витинанкарів України, а його роботи прикрашають музеї та приватні колекції США, Австралії, Бельгії, Ізраїлю, Німеччини, Польщі» [8]

Андрій Куліш народився на Харківщині у 1935 році в с. Перша Гнилиця Великобурлуцького району. Його батьки були талановитими та працьовитими людьми. Батько знав ковальство, столярував, вирізував по дереву, сам розібрався у конструкції фотоапарату та зробив його власноруч щоб фотографувати односельців, організував на селі радіомовлення, удосконаливши репродуктор, а ще - грав на різних музичних інструментах та співав. Мати була знаною рукодільницею, а два рідних маминих брата вміли малювати. Тому не дивно, що Андрій народився талановитим і змалку почав малювати. Згадуючи своє дитинство, він з великою подякою поминає тітоньку, рідну сестру коханої мами, яка подарувала йому перші фарби, маленького зошита та промовила: «Малюй, дитино». Став школярем, перемальовував квіти та рослини з підручника ботаніки. У воєнні роки Андрій Куліш малював вуглинками, які його бабуся Харитина викидала з печі, на білих шматочках картону. Він відривав їх від картонних коробок, що викидали німці. Після війни, коли служив в Радянській армії у поштових військах, малював копії картин відомих художників на двох зшитих між собою солдатських ковдрах. Ці «картини» прикрашали клуб військової частини. Після служби в армії, навчаючись на курсах трактористів у м. Дергачі, Андрій Куліш не полишав малювання. Після занять їхав на електропотязі до Харкова у будинок культури «Металіст» на заняття малюнком, живописом, декоративно-прикладним мистецтвом до Олексія Михайловича Щеглова. Коли працював на цегляному заводі у Донеччині також не полишав малювання. Але лише у 60-ті роки Андрій Куліш здобув фахову освіту художника-оформлювача у Харківському художньо-промисловому інституті.

До зайняття витинанкою Андрія Куліша заохотив журналіст Микола Снаговський, з яким він разом працював на Харківському заводі ХПЗ. Ось що писав М. Снаговський у статті «У витинанках – життя краю» у 2013 році: «Зараз не важко передбачити долю колишнього художника-оформлювача одного з цехів 8 Харківського підшипникового заводу (нині – АТ «ХарП») Андрія

Куліша. Як і багато інших подібних працівників, продовжував би він оформляти цех аж до виходу на пенсію... Якимось зайшов до його майстерні замовив йому ілюстрації для одного видання. А перед Новим роком побачив, як художник майстерно навирізував купу сніжинок, щоб прикрасити вікна. Відчувалось, як творчо підійшов автор до їх виконання. Я вирішив запропонувати йому зайнятися витинанками. Андрій Микитович не відразу взявся за них по-серйозному. Певно, з рік минув. Довелося піти на хитрощі – влаштувати кілька виставок його творчого доробку: з плакатів, колажів, малюнків і картин у різних техніках виконання, ну, і, звісно, витинанок. І хоч їх було ще небагато, якраз вони привертати найбільшу увагу відвідувачів. Ось після цього художник по-серйозному взявся за відродження слобожанської і загалом української витинанки... Куліш захопився витинанкою так, що вона стала сенсом усього його подальшого життя.»

А ось як сам Андрій Микитович згадує про свій дебют у витинанні: «...по-справжньому взятися за ножиці та папір довелося лише наприкінці 60-х років, працюючи художником-оформлювачем на заводі. Перша робота — «Півник та калина» була дуже примітивною, недосконалою. Але колегам сподобалась, й вони попросили нарізати ще що-небудь. Тоді я й не знав, що в Україні з середини XIX сторіччя витинанка була вельми популярна. Витинанками, нарівні з вишитими рушниками, прикрашали стелі. А потім на довгі роки просто забули.»

З того часу Андрій Куліша на Слобожанщині став наполегливо повертати друге життя занедбаному, але дуже неординарному виду народного мистецтва – витинанню визорів з паперу.

Перша особиста виставка майстра відбулася у Харківському літературному музеї у 1992 році. Потім було ще шість у вишах та музеях Харкова, Чугуєва й Куп'янська. Також він приймав участь у II Всеукраїнському фестивалі майстрів мистецтва та народної творчості в Українському фонді культури у Києві. А фрагмент, відзнятий творчою групою телеканалу «Інтер», став частиною

фільму «Українські мандри», де розповідалось про народних майстрів Слобожанщини.

На пенсії Андрій Куліш почав проводити майстер-класи з витинання у школах Харкова де навчав дітлахів робити найпростіші художні вирізки з паперу. Потім, на багато років, став незамінним членом журі дитячих фестивалів та конкурсів традиційної народної культури. Увійшов до Національної Спілки майстрів народного мистецтва України.

За 50 років творчої праці та просвітницької діяльності Андрій Куліш не тільки відродив мистецтво витинання на Слобожанщині, а й додав йому нові сюжетні лінії, почавши вирізувати портрети, жанрові та побутові сценки. Але всі ці нові роботи щільно оздоблені традиційним українським орнаментом.

У 2005 було організовано декілька виставок, присвячених 70-річному ювілею Майстра. Вони стали підсумком довгої та натхненої праці митця, про яку він казав колись: «Мені подобається працювати над картинами народної тематики, зображувати українок, чумаків, що йдуть за сіллю, квіти. Найбільш улюблені мною витинанки: «Рідна хата» та «Чумацька доля». Вони нагадують мені про матір, що знала дуже багато народних казок, легенд, любила розповідати про Україну, її історію та звичаї. Ось над витинанкою «Рідна хата» я працював більше року. Намагався передати на папері мою стареньку мазанку найточніше, ретельно вирізував кожний листочок на деревах».

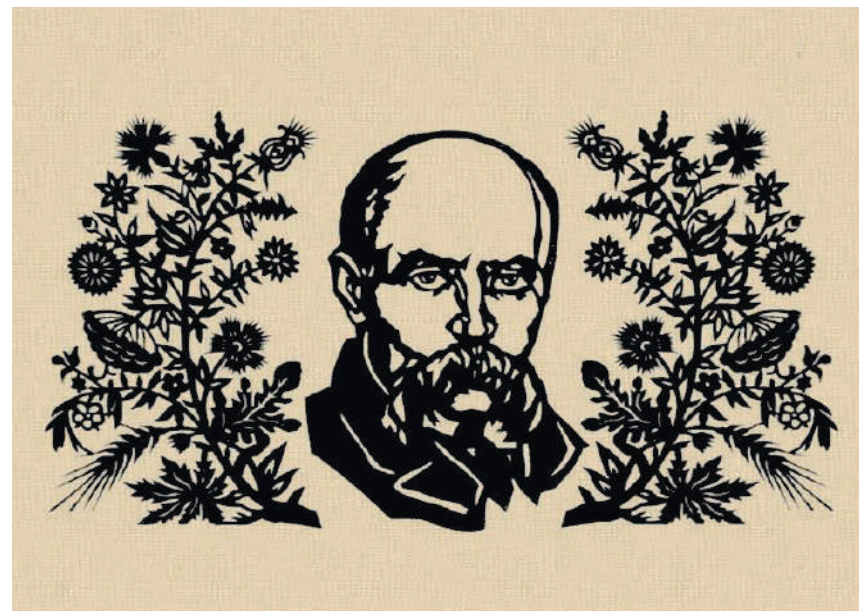

А. Куліш «Рідна хата»

А. Куліш «Чумацька доля»

Журналіст Юлія Ярмоленко у статті «Шедеври на папері» писала: «Взагалі, щоб отримати зі звичайного листа паперу портрет Тараса Шевченка, букет квітів з найменшими подробицями, українське село, церков з молодятами, Андрій Микитович витрачає досить багато часу – від тижня до року йде тільки на одну картину. Та коли ж робота завершена повністю – нею неможна намилюватися».[9]

А.Куліш «Портрет Т.Г. Шевченка»

***Трубнікова Оксана Юріївна
(1969-2015 р.р.)***

Велику шану, нажаль посмертну, хочеться надати керівнику Зразкового художнього колективу образотворчого мистецтва «Місто майстрів» Центру дитячої та юнацької творчості Київського району м. Харкова Оксані Трубніковій, яка протягом 20 років активно залучала дітей до вивчення народних традицій на заняттях з витинання, декоративного розпису і писанкарства, а також надавала методичну та практичну допомогу з цих дисциплін керівникам гуртків образотворчого та декоративно-прикладного напрямів міста Харкова та Харківської області та слухачам курсів підвищення кваліфікації Харківської академії безперервної освіти.

Як дивно складається доля... Якби наприкінці 60-х років ХХ ст. на завершення своєї військової кар'єри виходець зі Свердловська з чітким російським корінням Трубніков Юрій Петрович не отримав призначення до Харкова, де і народилась донька Оксана, ми б не мали не тільки талановитого викладача

народного декоративно-прикладного мистецтва, а й доброї дюжини не менш талановитих майстрів – її учнів. Навіть це методичне видання, якщо б і писалось, то іншими авторами, бо член Національної спілки майстрів народного мистецтва України (НСМНМУ) майстер з витинання Ірина Шегда вважає, що зайнялась цим мистецтвом з легкої руки Оксани Трубнікової: «Зайнялась я витинанням у 2010 році вже будучи атестованим майстром народного мистецтва з ляльки-мотанки. Й вийшло це, як і все доленосне, зовсім випадково. Одного разу я спостерігала, як діти на заняттях в іЗО студії, якою керує моя подруга Оксана Трубнікова, ретельно вирізують паперові визори, і вихвалила їх терпіння. На що Оксана зауважила, що цей процес насправді захоплює, й підштовхнула мені лист паперу. Мабуть, той момент був найсприятнішим, щоб зерно впало у землю. Своє перше в житті «Дерево» я витинала за годину, та воно не перестає мені подобатись й досі».

Ось так, завжди коректно та своєчасно, Оксана могла направити бурхливий потік натхнення своїх учнів у потрібне їм русло. Більше десятка з них обрали образотворче мистецтво своєю професійною діяльністю, Тетяна Солоха стала майстром народного мистецтва з витинання.

Цікаво, що сама Оксана Трубнікова майже не витинала. Є тільки три її роботи, що відомі та виставлялися. Це «Пісня кохання», «Сонячна писанка» та «Дерево життя».

О. Трубнікова «Пісня кохання»

О. Трубнікова «Сонячна писанка»

О. Трубнікова «Дерево життя»

Та коли у 2012 році подавали документи на нагородження Оксани Трубнікової Грамотою Головного управління освіти і науки Харківської обласної державної адміністрації, наградні листи її вихованців у всеукраїнських та міжнародних конкурсах з витинання зайняли декілька товстенних тек.

У 2014 році витинанки учнів Оксани Трубнікової Артема Великого та Олени Корж увійшли до «Збірки дитячих ілюстрацій до книги творів Т. Г.Шевченка, присвяченої 200-річчю з дня народження великого кобзаря».

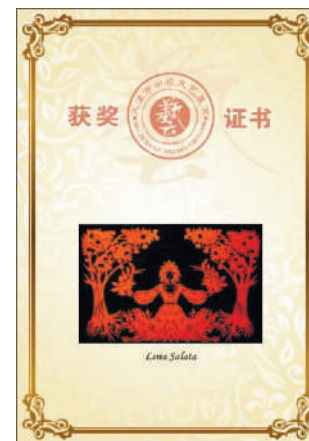

Артем. Великий. 11 років

Олена Корж .11 років

У тому ж 2014 році роботи Артема Великого, Катерини Вільхової, Олени Корж, Олени Салата та Софії Шатура були нагороджені Дипломами різних ступенів міжнародного конкурсу вирізання з паперу у Китаї.

Сама Оксана переважно займалася петриківським розписом. У 1991 в Харківський педагогічний інститут імені Григорія Сковороди на захист її дипломної роботи за темою «Методика навчання петриківському розпису у середній школі» був запрошений поважний спеціаліст із Петриківки. Коли він побачив чотири твори «Пори року», то сказав, що його обдурюють, бо не може так писати той, хто не народився в Петриківці, а тим паче не

має українських коренів. Ось і скажіть – що це? Сила українського мистецтва, що змогло не тільки закохати в себе, а й підняти творчій потенціал людини до такого високого рівня чи іскра божа?

Відаючи всю себе розвитку майстерності своїх вихованців та досягненню ними нових вершин, вона мало переймалася своїми регаліями. Тому атестувалася майстром народного мистецтва з петриківського розпису лише у 2008 році – через 20 років після першої спроби пера. Та й зробила вона це мабуть тільки для того, щоб додати ще один аргумент для нагородження її улюбленого гуртка «Образотворче мистецтво» званням «Зразковий художній колектив». У тому ж 2008 році за високий художній рівень, за вагомий внесок у справах виховання учнівської та студентської молоді, відродження і примноження надбань національної культури та художньої спадщини українського народу це звання було гуртку присвоєно.

Ще одним пестуванням дітям Оксани Трубнікової став нині Обласний конкурс дитячої творчості «Великодня писанка». Його було започатковано на базі Валківської дитячої школи мистецтв майстринею разом з заступником директора та викладачем цього закладу Ольгою Тимошенко. Звісно, однією з номінацій конкурсу є «Витинанка». До останніх днів свого життя Оксана Трубнікова була натхненником та незмінним членом завжди авторитетного журі започаткованого нею конкурсу.

У кого навчитись витинанню на Харківщині

Вшановуючи Олексія Петриченка, Андрія Куліша та Оксану Трубнікову за їх просвітницьку діяльність, не можна обійти увагою діючих зараз досвідчених викладачів Харківщини, що приділяють у навчальному процесі значне місце витинанню. Їх вихованці – постійні номінанти міських, обласних, всеукраїнських та міжнародних конкурсів вирізування з паперу.

Серед них:

Горошко Наталя Анатоліївна - керівник Зразкового художнього колективу студії «Колібри» Центр дитячої та юнацької творчості №1 м. Харків, постійний автор методичних матеріалів серій «Мій конспект. Образотворче мистецтво», «Альбом з шаблонами. Образотворче мистецтво» та інших, що видаються видавництвом «Ранок» та «Основа»;

Рідна Олена Миколаївна - керівник Зразкового художнього колективу Дизайн-студії «Палітра» Харківського палацу дитячої та юнацької творчості;

Кононенко Оксана Юріївна - керівник Народного художнього колективу студії образотворчого мистецтва «Жарптиця» Харківського палацу дитячої та юнацької творчості;

Чаєнко Олена Дмитрівна - керівник гуртка Харківського палацу дитячої та юнацької творчості;

Денисенко Наталя Сергіївна - викладач декоративного мистецтва Харківської дитячої художньої школи №1 ім. І Є . Репіна;

Лізниченко Олена Валентинівна - викладач декоративного мистецтва Харківської дитячої художньої школи №1 ім. І Є . Репіна;

Смирнова Оксана Анатоліївна - керівник гуртка «Початкового технічного моделювання» Станції юних техніків, м. Харків;

Дубровська Марина Андріївна - керівник гуртка клубу за місцем проживання «Оksamит», м. Харків;

Тимошенко Ольга Володимирівна - викладач Валківської дитячої школи мистецтв;

Коношко Ганна Георгіївна - викладач Кегичівської дитячої музичної школи;

Герцева Тетяна Олексіївна - викладач Сахновщанської дитячої музичної школи;

Кривчач Вікторія Василівна – керівник гуртка Золочівського Будинку дитячої та юнацької творчості.

Харківські виставки та конкурси з номінацією «Витинанка»

Своєю майстерністю з витинання дітлахи та молодь можуть позмагатися на виставках та конкурсах різного рівня за відповідною номінацією, що були започатковані на Харківщині.

Це:

➤ **Міський етап Всеукраїнської виставки-конкурсу декоративно-ужиткового та образотворчого мистецтва «Знай і люби свій край»**, що організується та проводиться Харківським Палацом дитячої та юнацької творчості з квітня 2008 року.

Метою цього заходу є підведення підсумків роботи творчих дитячих колективів художньо-естетичного напрямку, а також пропаганда та популяризація кращих досягнень в опануванні декоративно-прикладним та образотворчим мистецтвом і виявлення талановитих вихованців позашкільних закладів м. Харкова для участі в однойменній Всеукраїнській виставці-конкурсі, яка проходить у м. Києві;

➤ **Міська виставка-конкурс «Слобожанська мозаїка»** (раніше «Український сувенір»), що організується і проводиться Харківським Палацом дитячої та юнацької творчості з листопада 1997 року з метою відродження та розвитку різних жанрів декоративно-прикладного і образотворчого мистецтва та народних ремесел України;

➤ **Обласний конкурс дитячої творчості «Великодня писанка»**, проводиться Валківською дитячою школою мистецтв. Мета конкурсу - залучення школярів до дослідження, вивчення і відтворення кращих зразків культурної спадщини рідного краю, активізації діяльності зі збереження звичаїв, обрядів, пропагування народного декоративно-ужиткового мистецтва, стимулювання та реалізації духовного, творчого потенціалу учнів, пошуку та підтримки юних обдарувань.

➤ **Відкритий фестиваль традиційної народної культури для дітей та молоді «Кроковес коло»**. Найпрестижніший на теренах Харківщини конкурс, що проводить громадська організація «Спілка етнологів та фольклористів міста Харкова» спільно з КЗ «Обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтва» за підтримки Управління культури і туризму Харківської облдержадміністрації з 2000 року.

➤ **Фестиваль «Кроковес коло»** – унікальний для регіону і широко знаний за його межами щорічний проект, націлений на вивчення, збереження та відновлення в дитячому та молодіжному середовищі пісенно-обрядових традицій і народних художніх ремесел, а також активізацію науково-дослідницької роботи в цих напрямках. Програма фестивалю традиційно включає дитячу науково-практичну конференцію, змагання юних майстрів в 11 видах традиційних художніх ремесел, конкурси фольклорно-етнографічних дійств, автентичного сольного та гуртового співу, а також заключний гала-концерт переможців і виставку майстрів-учасників.

Харківські майстри витинання

На Харківщині сформувався осередок майстрів, які активно примножують традиції народної витинанки, розширюють його образотворчі межі, поглиблюють композиційні структури та надають нового змісту. П'ятеро з них є атестованими майстрами з народного мистецтва України.

Вакуленко Олександр Сергійович

Олександр Вакуленко народився у 1963 році у м. Новоросійську Краснодарського краю. Закінчив Харківський художньо-промисловий інститут в 1990 році, факультет «Інтер'єр і обладнання», спеціальність «Художник декоративного мистецтва». Заслужений майстер народної творчості України з 1995 року, має премію ім. Данила Щербаківського, Почесну нагороду Харківської обласної ради «Слобожанська слава», Почесну грамоту Харківської обласної державної адміністрації.

Олександр Вакуленко займається декоративним розписом. Бере активну участь у всеукраїнських та міжнародних виставках, конкурсах і фестивалях. У 2013 році був учасником Всеукраїнської виставки-конкурсу «Українська народна витинанка».

О. Вакуленко «Шиді, риді, Дана...»

О. Вакуленко «Святий Орій»

О. Вакуленко «Макошь»

О. Вакуленко «Берегиня»

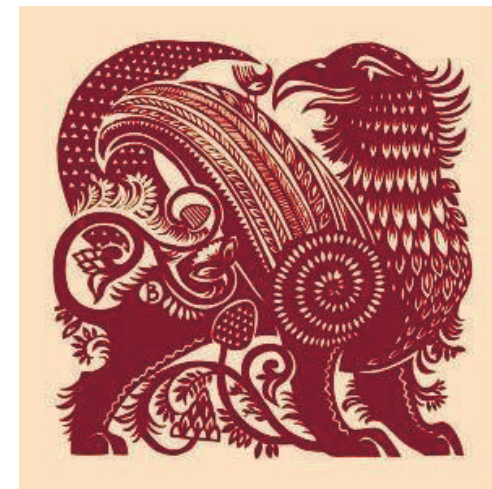

Вакуленко Олеся Олександрівна

Олеся Вакуленко народилась у 1989 р. в родині художників у Харкові. В 2012 р. закінчила Харківську державну академію дизайну та мистецтв за спеціалізацією «Художнє моделювання тканин» та отримала диплом з відзнакою і кваліфікацію магістра дизайну тканин. Займається витинанкою, декоративним розписом, книжковою графікою. В 2012-му, 2013-му та 2014 роках була лауреатом стипендії Президента України для молодих майстрів народного мистецтва, у 2002-му, 2004-му, 2005-му та 2010 роках, стипендіатом Харківського обласного фонду підтримки молодих обдаровань, переможець Всеукраїнського конкурсу-огляду за програмою «Нові імена України» 2003 р. З 1996 року постійно бере участь у різноманітних обласних та всеукраїнських виставках, неодноразовий переможець обласних, всеукраїнських та міжнародних конкурсів та фестивалів, має більше 10 персоналій в різноманітних музеях та галереях Харкова, Києва, Парижа та Нюрнберга (Німеччина).

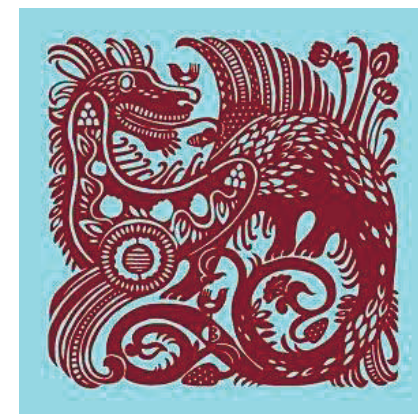
Олеся Вакуленко «Ой, весна красна»

Олеся Вакуленко «Грифон»

Олеся Вакуленко «Смарагд»

Олеся Вакуленко «Яцір»

Коношко Ганна Георгіївна

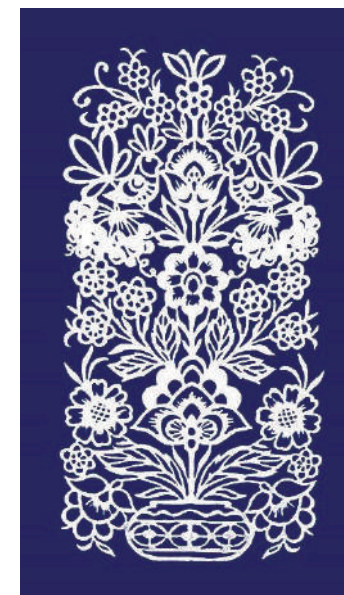
Ганна Коношко народилась в 1980 році в смт. Кегичівка Харківської області. З 1996 по 2001 рр. вчилася в Миргородському Державному керамічному технікумі ім. Н. В. Гоголя. З 2002 року – викладач художнього відділення Кегичівської дитячої музичної школи. З 2013 року – керівник гуртка «Народознавство» Кегичівського Будинку дитячої та юнацької творчості.

У 2013 році рішенням Атестаційної комісії Національної Спільноти майстрів народного мистецтва України атестована на звання майстра народного мистецтва.

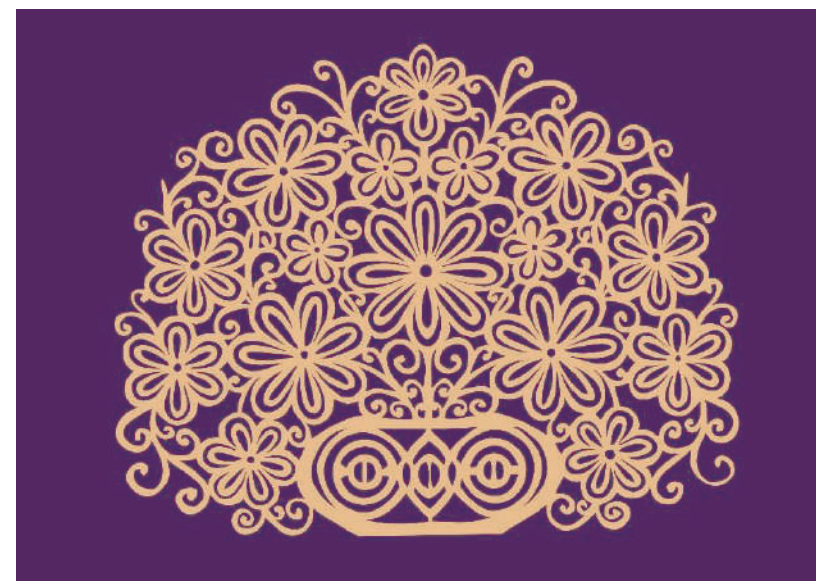
Бере активну участь у всеукраїнських та міжнародних виставках, конкурсах і фестивалях, таких як: «Слобожанські передзвони», «З народних джерел» «Паперові візерунки» (м. Харків), та «Українська народна витинанка» (м. Київ).

Г. Коношко «Берегиня»

Г. Коношко «Дерево Життя»

Г. Коношко «Незабудки»

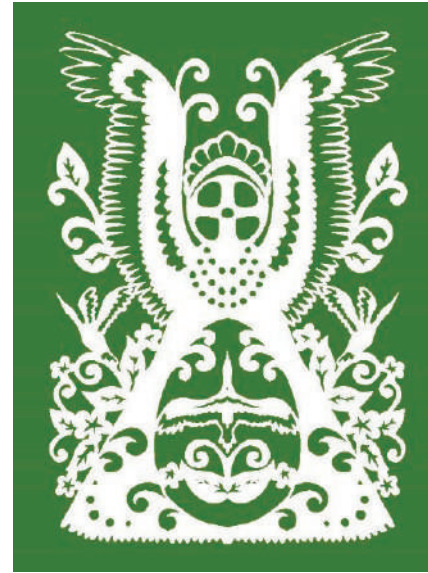
Солоха Тетяна Павлівна

Тетяна Солоха народилась у 1993 році в м. Харкові. Більше десяти років була вихованкою зразкового художнього колективу образотворчого мистецтва «Місто майстрів» Центру дитячої та юнацької творчості Київського району м. Харкова (керівник Трубнікова О.Ю.).

Багаторазово брала участь і ставала переможцем конкурсів і фестивалів різного рівня: «Крокове коло», «Український сувенір», «Знай і люби свій край». У 2012 року Національною Спілкою майстрів народного мистецтва України була атестована майстром народного мистецтва.

Брала участь у виставках: «Паперові візерунки», «Слобожанський Великдень», «Народні таланти Слобожанського краю» в м. Харкові, «Кращий твір року» та «Українська народна витинанка» в м. Києві.

У 2014 році стала лауреатом стипендії Президента України для молодих майстрів народного мистецтва.

Т. Солоха «Не покинь»

Т. Солоха «Збережи»

Т. Солоха «Захисти»

Шегда Ірина Зенон-Михайлівна

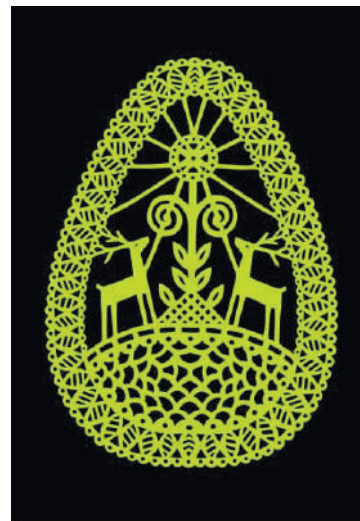
Ірина Шегда народилась в 1969 році в м. Харкові, де живе і працює. Різними видами декоративно-прикладного мистецтва займається з раннього дитинства. В 1991 році закінчила Харківський державний педагогічний інститут ім. Г.С. Сковороди за спеціальністю «Креслення, образотворче мистецтво і праця».

З 2012 року – член Національної спілки майстрів народного мистецтва України. Витинанням зайнялася в 2010 році, вже будучи атестованим майстром народного мистецтва по ляльках-мотанках.

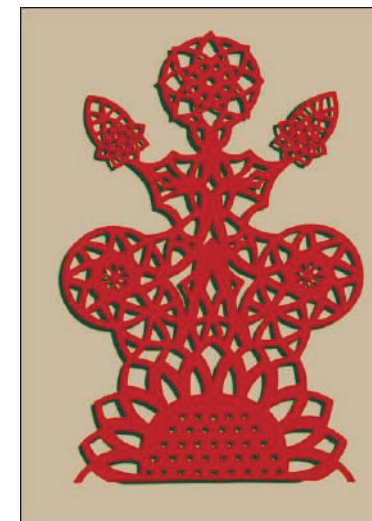
Ірина Михайлівна приймає участь у виставках та фестивалях, навіть є організатором деяких з них. У 2013 році Національна спілка майстрів народного мистецтва України провела Всеукраїнську виставку «Українська витинанка», за підсумками якої було видано альбом-каталог кращих робіт. До нього увійшли і три її роботи: «За мотивами писанки» і «Дерево життя».

До індивідуальних особливостей виконання витинанки Іриною можна віднести, розроблений нею прискорений метод склеювання та виготовлення «витинанки з тінню» (коли вирізаються два абсолютно однакових візерунка з паперу різних

кольорів, а потім наклеюються на основі один на одного зі зміщенням в 1-2 мм.).

І. Шегда «За мотивами писанки»

І. Шегда «Витинанка з тінню»

І. Шегда «Дерево Життя»

І. Шегда «Дерево Життя»

Майстер-клас з витинання разом з Іриною Шегда

Робота над витинанкою за мотивами «Древо життя»

Матеріали для роботи:

1. Олівець і гумка (для роботи з попередніми ескізом).
2. Кольоровий папір середньої щільності. Взагалі товщина паперу залежить від візерунку: чим він дрібніший, тим тонше папір, але тут варто враховувати ще й фактор розтягування його під шаром клею.
3. Ніж або ножиці. Ніж повинен мати вузьке лезо і гострий край (медичний скальпель). Ножиців може бути декілька: з широкими і довгими лезами – для зовнішньої обрізки візерунка і при роботі з папером у декілька складань; з тонкими лезами – для дрібних робіт; з загнутими кінцями – для закруглених ліній.
4. Білий або кольоровий картон – основа для наклеювання витинанки.
5. Клей ПВА (він добре піддається видаленню, а сліди після висихання стають майже непомітними) і пензлик (або паличка) для його нанесення.
6. Тканина з бавовни для видалення залишків клею.

Починайте роботу без напруження та з задоволенням!

І етап. Створення ескізу

Мал.1. Створення ескізу

Існують два способи роботи над витинанкою: ескізний та безескізний.

У стародавні часи навколо людини всюди були обережні символи, розуміння яких унаслідувалося від одного покоління до іншого. Кожне нове покоління по своєму відчувало життя, тому мимоволі додавало в старі орнаменти нові елементи та образи. При схваленні багатьма та чисельному повторенні ці новації самі ставали «класикою жанру». Нажаль за останнє сторіччя багато з того досвіду, що зв'язував покоління, загублено. Раніше діти, щоб відкласти на полицях своєї генетичної пам'яті рухи умілих рук та створені образи, спостерігали як майструє батько, як мати й бабуся вишивають або беруть чистий аркуш й витинають з нього загадкові визори. Тоді дитина брала інструмент, та ескіз їй був непотрібний. Достатньо було погляду на аркуш і там вже з'являлися й берегиня, й дерево життя, й дивовижний орнамент. Сучасним же прихильникам витинанки здебільшого доводиться звертатися до ескізного методу, а навчання так і зовсім починати з нього.

Тому наведу приклад ескізного способу.

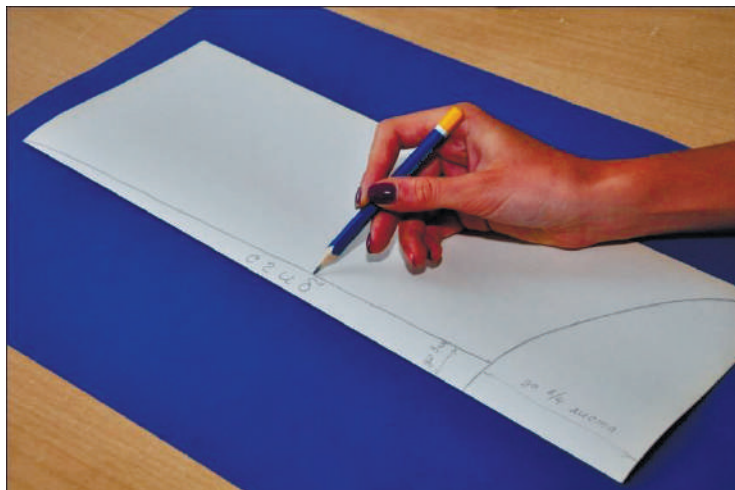
Українська витинанка являє собою симетричне або послідовне зображення певних елементів, тому аркуш паперу перед початком роботи складають.

Згортання буває:

- просте односьове (складається удвічі – так звані «близнюки», використовують для «Древ життя» і «Берегинь»);
- центральне або радіально-осьове (складається вчетверо – «четверик», у восьмеро – «восьмерик», або більше разів, використовують для «розеток», «зірок», «квіток» та ін.);
- багато осьові (складається «гармошкою» – використовують для «килимків», «фіранок» та інших смугових орнаментів).

Для виконання старовинного оберегу «Древо життя» використовуємо складання паперу вдвічі. (Мал.1)

Лист згинаємо навпіл уздовж вертикалі або горизонталі (в залежності від обраної композиції), кольоровою стороною всередину. У нашому випадку – вертикальна композиція.

Мал.2. Створення ескізу

Кладемо лист перед собою на стіл. Для правшів згин аркушу повинен розташовуватися ліворуч, а для лівшів – навпаки праворуч.

Наше «Древо» складається зі стовбура, вершини, гілок і місця, звідки воно росте. Спочатку намічаємо стовбур: від верхнього лівого кута складеного листа проводимо вниз по косині лінію, відхиляючись від середини на 1,5-3 см (залежно від бажаної ширини стовбура). За традицією, наше «Древо» може рости із землі або з вазону. Зображення цього елемента має займати не більше 1/4 аркуша. Земля малюється гіркою або горизонтом, після чого надаємо їй ажурності. (Мал.2)

Вазони бувають найхимерніших форм, на які тільки здатна фантазія. Але в українській витинанці в декорі вазона бажано використовувати елементи українського орнаменту.

Далі малюється верхівка, яка являє собою симетричний мотив, що вінчає всю композицію. На нашому дереві — це восьми кінцева «ружа».

Наступним етапом йдуть гілки. Їх може бути будь-яка кількість. Природно, що нижні будуть товщі верхніх, але не ширше самого стовбура, інакше виникне візуальна дисгармонія. Після схематичного нанесення гілок промальовуються окремі частини.

У «Дерева життя» нижні гілки дивляться вниз, ніби схиляючи голову перед пройдешніми поколіннями, на них зображають плоди – як підсумок життя. Середні – прямі (символічно відображають світ людей, що нині живуть), на них зображають більшою мірою квіти і, почасти, пуп'янки (бутони). Верхні гілки тягнуться до неба, тут зосереджено майбутнє: бутони, тонкі пагони, молоде листя і, звичайно ж, півчі пташки. Та таке розшарування дуже умовне. Створюючи — слухайте своє серце! Воно підкаже та спрямує руку.

Після того, як дерево намальоване, перевіряємо, щоб всі його частини з'єднувалися одна з одною. Для цього необхідно заштрихувати місця, які збираємось вирізати і відразу стануть помітні помилки, якщо такі будуть. (Мал.3)

Мал. 3. Готовий ескіз

II етап. Вирізання

Нагадуємо, що при роботі з гострими та ріжучими інструментами слід дотримуватись правил з техніки безпеки(!!!):

- неможна жестикулювати, тримаючи в руках ніж або ножиці;
- при переміщенні ножиці треба тримати за кільця й нести кінцівками до низу, а ніж - гостриєм донизу та лезом назад;
- передавати ніж та ножиці треба тримаючи за леза, щоб приймаючий брав їх за кільця або рукоять.

Мал.4. Вирізання ескізу

Тепер про технічні моменти. В розділі «Матеріали для роботи» рекомендовано які ножиці для чого використовувати. Та якщо Вам комфортно витинати одним інструментом, а витвір має акуратний вигляд, не переймайтесь – ріжте! Але спробувати працювати іншими інструментами все ж таки раджу.

Загальні правила вирізання:

1. При роботі ножицями спочатку зріжте все зайве за зовнішнім основним контуром зображення:
 - при вирізанні ліва рука тримає більшу частину листа, щоб уникнути відриву при перевазі;
 - те, що відрізається завжди розташовується праворуч від лез ножиць (для правшів);
 - при вирізанні лези повністю не змикають, щоб не залишити зазубрини на лінії контуру;
 - коли вирізання проходить по прямій лінії дивитися необхідно на кінчик ножиць, по косій лінії – на місце різання.

2. При прорізання внутрішніх дірочок, спочатку вирізаються ті, що залишають між собою широкі перемички, а вже потім інші, де малюнок більш ажурний.

Дірочки протикаються посередині найтоншим кінцем ножиць, і по дотичній виходять до її найближчого боку. Це дозволить при замиканні контуру згладити початок надрізу. (Мал.4)

3. При роботі ножом під ескіз підкладається щільний картон.

Лінію, яку намітили різати, потрібно вести одним плавним рухом від початку до кінця. Якщо є необхідність – потренуйтеся на чернетках та напрацюйте впевненість в собі.

III етап. Наклеювання

Мал.5. Наклеювання

Раніше витинанки наклеювали на стелі молоком чи клейстером з муки та води. Зараз здебільшого використовують клей ПВА.

Вважається, що витинанка повинна дихати, тому деякі майстри наносять клей не суцільним шаром, а крапками на відстані. Але при зберіганні у таких роботах часто пошкоджуються

частинки, що не зафіксовані, тому я особисто змащую клеєм всю поверхню візерунку. Клей розводжу водою до стану рідкої сметани та використовую пензлик.

Загальні правила наклеювання витинанки:

1. Перед нанесенням клею розкладіть витинанку на основі. Ледве помітною лінією накресліть на картоні місце розташування нижнього краю і середню лінію (вертикаль). Це дуже важливо при виготовленні перших робіт, щоб композиційно правильно розмістити зображення на основі. Коли витинанка буде готова, лінії стираються.

2. Помірно змастіть середню частину вирізаного – те, що знаходиться поблизу від лінії згину. Накладіть лінію згину на середню лінію, намічену на картоні, поєднуючи край з лінією низу. Відпрасуйте бавовняною тканиною.

3. Далі кожен елемент окремо змащується клеєм від уже зафіксованого місця до вільного краю і в такій самій послідовності прикладається до основи. Притисніть та відпрасуйте пальцем через тканину у тому ж напрямку. (Мал.5)

4. Готову витинанку необхідно накрити чистою тканиною, що добре поглинає рідину, і покласти під прес до повного висихання. Прес не дасть паперу зім'ятися, а тканина вбере в себе залишки клею.

Наклеювання – це процес довгий і кропіткий. Чим ажурніша витинанка, тим більше часу і сил витрачається. Іноді витинати можна години дві, а наклеювати цілу добу. **Тому я винайшла свій спосіб склеювання:**

1. Беремо харчову плівку (або будь-який тонкий целофан) розміром більше роботи на 3-5 см у всі боки і розкладаємо його на столі;
2. Кладемо вирізаний візерунок лицьовим боком на плівку (тонкий целофан пристає до паперу і не дає клею просочитися);
3. Розводимо клей ПВА ще трохи рідше і змащуємо всю поверхню паперу широкими рухами, не звертаючи

уваги на потрапляння клею на плівку, бо в цих місцях клей збирається в середині дірочок, а не затікає під край паперу;

- Беремо будь-який циліндричний предмет, довжина кола якого приблизно дорівнює довжині витинанки (наприклад, трілітрова банка) і, акуратно відділяючи від плівки, знімаємо на нього візерунок проклеєним боком назовні;
- Потім, поєднавши краї вирізки з наміченими на основі лініями розташування, «прокочуємо» циліндр по картону. Поправляємо окремі частинки, придавлюємо пальцями крізь тканину, і розміщуємо під прес.

Мал.6. Наклеювання

Часу це потребує не більше години. Спробуйте самі! А сподобається – використовуйте на здоров'я!

Додатки:

Мал. 7. Витинанка «Дерево Життя»

План-конспект заняття гуртка «Образотворче мистецтво»

Керівник гуртка Трубнікова О.Ю., м. Харків, 2014 р.

Тема заняття: Орнаментальні мотиви витинанок та їх символіка. «Вазон», «Дерево життя». Дзеркально-симетрична композиція.

Мета заняття: Ознайомити з оригінальними мотивами витинанок та їх символікою; дати поняття про оберегові символи у витинанках, показати різноманітність форм і візерунків витинанок, регіональні особливості витинанок; розкрити поняття про дзеркально-симетричну композицію у витинанках; розвивати вміння та навички у виготовленні витинанок з дзеркально-симетричною композицією на тему «Вазон», «Дерево життя»; виховувати розуміння взаємозв'язку внутрішньої та зовнішньої краси навколишнього світу через створення художнього образу засобами витинанки та естетичне ставлення до народного мистецтва та його традицій.

Тип заняття: комбінований.

Обладнання, матеріали: кольоровий папір формату А3, біла або кольорова основа, ножиці, олівець НВ, лінійка, ластик, клей ПВА з пензлем, ганчірка.

Зоровий ряд: зразки витинанок на тему «Вазон» (кращі дитячі роботи, репродукції витинанок народних майстрів, приклади настінного розпису в українській хаті з «вазонами», а також рушники, килими, гончарні вироби з «вазонами»); таблиця «Основні композиційні схеми побудови «вазонів»; таблиця «Варіанти верхівок «вазонів»; таблиця «Найбільш уживані рослинні елементи «вазонів»; таблиця «Символіка рослинних мотивів»; таблиця «Символіка кольорів».

Музичний ряд-аудіо запис творів композиторів, ліричні мелодії троїстих музик або твори віденських композиторів В.Моцарта, Л.Бетховена, Ф.Шуберта.

Хід заняття

I. Організація групи

- 1.Перевірка підготовки до заняття.
- 2.Перевірка наявності дітей.
- 3.Бесіда з правил техніки безпеки при роботі з інструментами і матеріалами.

II. Мотивація навчальної діяльності гуртківців.

З листка паперу дерево звелось,
І дивно якимось все переплелось:
Минувщина людська і майбуття.
Його назвали - дерево життя.
В землі коріння, крона в небо пнеться.
Хто зна, чого вже так воно ведеться —
Нитки незримі все буття сплели,
В мінливості щось стале ми знайшли.
Вмирає щось, щоб знову відродитись,
Живим дощем через віки пролитись.
Зернята правди, мудрості, добра
Народна витинанка зберегла.

III Актуалізація опорних знань

1. Бесіда:
 - Що таке витинанка?
 - Які види витинанок ви знаєте?
 - З якими техніками витинання ви знайомі?
 - Назвіть структурні композиції, види симетрії у витинанках.
 - Які види орнаменту ви знаєте?
 - Назвіть поширені орнаментальні мотиви витинанок та прокоментуйте їх символіку.
 - Що таке стилізація?
 - Які графічні засади художньо-образної системи витинанок ви можете назвати?
 - Які народні традиції, пов'язані з використанням витинанок в оздобленні українських хат?

IV. Засвоєння нових знань.

1. Повідомлення теми і цілей заняття.

2. Бесіда з демонстрацією репродукцій, фотоілюстрацій, кращих дитячих робіт, таблиць.

- Поняття «Вазон», «Дерево життя». «Вазон» та «Дерево життя» у різних видах декоративно-прикладного мистецтва України як найулюбленіший орнаментальний мотив. Регіональні особливості.
- Поняття про оберегову символіку у витинанках. Значення оберегової символіки у народному мистецтві. Використання різноманітних символів як оберегів. Символічний зміст елементів, мотивів рослинного орнаменту.
- Символіка кольору.
- Композиція «Вазонів» та «Дерев життя». Характерні особливості відкритої декоративної композиції. Обов'язкові умови композиційної структури витинанки: узагальнення, стилізація, символіка. Різноманітність форм та візерунків елементів «Вазонів» і «Дерев життя».
- Правила та послідовність виконання одинарної витинанки з дзеркальною симетрією на тему «Вазон», «Дерево життя».

3. Демонстрування педагогом процесу виконання одинарної витинанки з коментарем.

V. Самостійна практична робота.

Виконання одинарної витинанки з дзеркальною симетрією на тему «Вазон», «Дерево життя» з урахуванням всіх правил техніки безпеки роботи з інструментами і матеріалами та послідовністю технології:

1. Розробка олівцем композиції «Вазону», «Дерево життя» на складеному навпіл кольоровому аркуші паперу (з рослинним орнаментом).

2. Витинання ножицями орнаменту по силуетній лінії.

3. Витинання внутрішніх частин великих елементів орнаменту.

4. Розгортання витинанки та наклеювання її на білу або кольорову основу з попередньо проведеною олівцем осью симетрії.

5. Підбір красивої назви створеній композиції.

IV. Підсумок заняття

1. Загальна оцінка заняття.

2. Перегляд дитячих робіт.

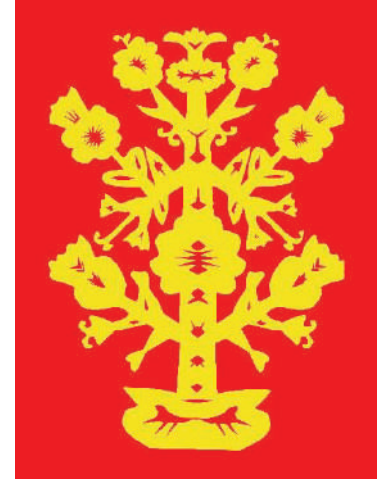
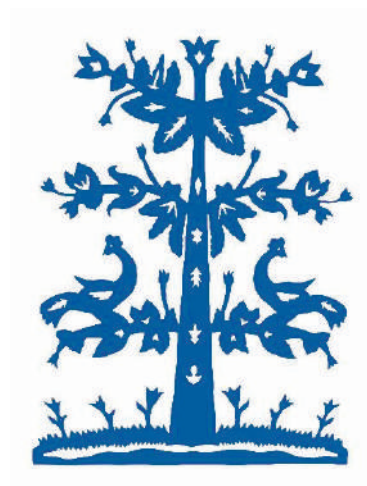
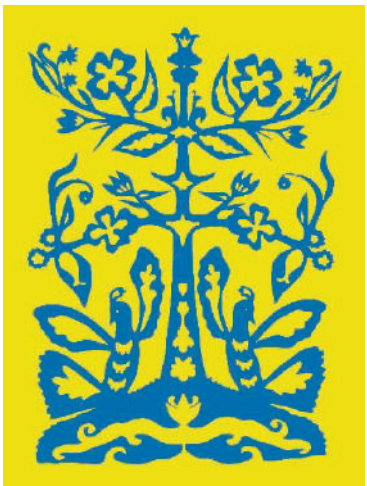
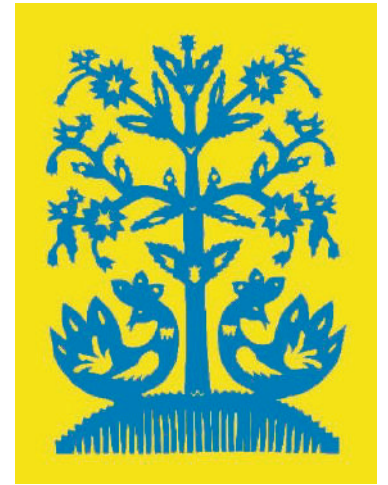
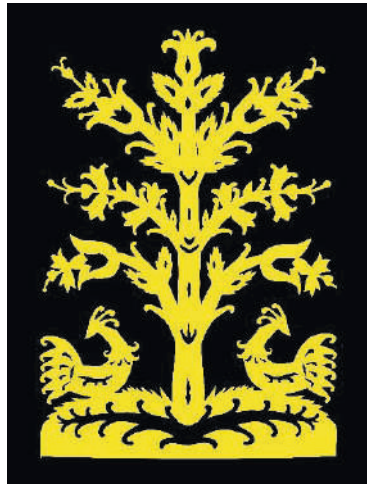
3. Заключне слово керівника гуртка по аналізу робіт

4. Демонстрація кращих робіт.

5. Проголошення заняття завершеним.

Зразки витинанок «Дерево життя», вихованців гуртка «Образотворче мистецтво»

Джерела інформації

ДЛЯ НОТАТОК

- 1.Листи майстрині Марії Руденко до Олексія Петриченка, 1984р., 1975р зі статті «Неопубліковане: М.А.Руденко. Думки про витинанку» <http://www.ukrvytnanka.com.ua/ru/istoki/retrospektiva-r/275-неорublikov>
- 2.Гургула І. Журнал "Нова хата", Львів,-1929.-№10.-с.3,4
- 3.Квітка-Основ'яненко Г. Оповідання "Щира любов"
- 4.Петриченко О.М. про майстриню Валентину Федорівну Васильєву у статті «Чарівні витинанки» Газета «Вінницька правда» №169 від 20 липня 1975 р.
- 5.Вільний переклад статті «До 95-річчя з дня народження О.М.Петриченка», журнал "Вісник ХНАДУ" №33/ 2006
- 6.Песочин В., Шабельський О. «Взори, вирізані з паперу» газета «Труд» 30.12.1978
- 7.Петриченко А. стаття «Європейські вирізки в колекції О.М.Петриченка: різноманітність видів» <http://www.ukrvytnanka.com.ua/ru/muzei/77-muzei.html>
- 8.Чернов. Н «Витинанки Андрія Куліша» Губернія. Регіон-Україна-Світ. - 2003. - № 2
- 9.Ярмоленко Ю. стаття «Шедеври на папірі», газета «Вечірній Харків» 7 вересня 2005р.